

Хальота Андрій Іванович,
кандидат юридичних наук, доцент,
провідний науковий співробітник ДНДІ МВС України,
м. Київ, Україна,
ORCID ID 0000-0001-8505-0055

АНТИКОРУПЦІЙНІ ОБМЕЖЕННЯ ПІСЛЯ ПРИПИНЕННЯ СЛУЖБИ В НАЦІОНАЛЬНІЙ ПОЛІЦІЇ УКРАЇНИ

У статті розкрито питання правового регулювання застосування антикорупційних обмежень для осіб, що припинили службу в Національній поліції України. Зазначено, що втілення системи антикорупційних обмежень для поліцейських, які звільнилися зі служби в поліції, має бути забезпечене високим рівнем доброчесності та правової свідомості таких осіб. Визначено поняття, ознаки, систему та зміст антикорупційних обмежень, що застосовуються до поліцейських після припинення служби в Національній поліції України, а також проаналізовано заходи впливу на правопорушників за недотримання цих обмежень.

Ключові слова: антикорупційні обмеження, заборони, фінансові обмеження, поліцейський, припинення служби в поліції, правопорушення, пов'язані з корупцією.

На шляху побудови демократичного суспільства та правової держави, а також реалізації євроатлантичних прагнень України, виникає потреба подолати різні прояви корупції, що не дають можливості ефективно реалізувати всі функції Української держави. Україна створила ефективну систему антикорупційних органів, прийняла антикорупційне законодавство та здійснює роботу щодо усунення корупційних ризиків та притягнення до відповідальності осіб за корупційні правопорушення. Але під час реалізації антикорупційної політики виникає низка проблем, що потребують вирішення. Поліція як частина державного апарату не позбавлена корупційних проявів у своїй діяльності. Тому в Україні створено заходи щодо забезпечення застосування низки превентивних антикорупційних механізмів, одним із яких є система антикорупційних обмежень до поліцейських, зокрема до тих, які припинили службу в органах Національної поліції.

Метою цієї статті є науково-практичне дослідження проблемних питань застосування антикорупційних обмежень (заборон) до поліцейських, що припинили службу в Національній поліції України, а також удосконалення українського законодавства з питань антикорупційних обмежень для поліцейських.

Антикорупційна політика та засоби її реалізації є об'єктом дослідження багатьох науковців, серед яких: С.М. Алфьоров, К.В. Берднікова, О.Г. Боднарчук, В.Д. Гвоздецький, І.А. Дьомін, Д.Г. Заброта, В.А. Завгородній, С.А. Задорожний, Д.І. Йосифович, О.В. Клок, Д.М. Ластович, О.П. Мусієнко, О.В. Олійник, О.І. Ос-

тапенко, А.С. Петрова, Я.Ю. Пилип, В.О. Плиска, В.О. Рядінська, С.В. Рівчаченко, О.В. Ткаченко, Р.М. Тучак, Т.В. Хабарова, К.І. Хромова, С.О. Шатрава та інші. Проте науковцями недостатньо розкрито специфіку реалізації антикорупційних обмежень для поліцейських, які припинили службу в поліції. Саме це і зумовило актуальність обраної проблематики.

За своїм змістом термін “обмеження” – це встановлення певних меж, у яких мають діяти суб’єкти. Ці обмеження встановлені соціальними нормами для досягнення суспільної мети. Правові обмеження визначаються як встановлені законом виключення з правового статусу громадянина, мають превентивний характер, запобігають виникненню несприятливих наслідків як для суб’єктів, по відношенню до яких вони діють, так і для інших осіб.

Головною метою антикорупційних правових обмежень є забезпечення прозорого й ефективного функціонування інституту державної служби, встановлення правових заборон перед можливими зловживаннями державних службовців, створення сприятливих умов для належного та ефективного виконання посадових повноважень.

Законом України “Про запобігання корупції” визначено низку інструментів запобігання корупційним проявам. Зокрема, йдеться про обмеження для певних категорій осіб, що спрямовані на попередження корупції, одним з яких є обмеження щодо осіб, які звільнилися з посад або припинили діяльність, пов’язану з виконанням функцій держави чи місцевого самоврядування. Однією з таких категорій осіб, на які розповсюджуються антикорупційні обмеження, є поліцейські, які звільнилися зі служби в поліції, оскільки, відповідно до підпункту “з” пункту 1 частини першої статті 3 Закону України “Про запобігання корупції”, їх визначено суб’єктами дії антикорупційного законодавства [1].

Антикорупційні обмеження щодо поліцейських зумовлені специфікою виконуваних ними функцій і службових повноважень навіть після припинення їх діяльності в поліції.

Загальні засади проходження служби в поліції регламентовано Законом України “Про Національну поліцію”. Згідно зі статтею 77 цього Закону поліцейський звільняється зі служби в поліції, а служба в поліції припиняється:

- 1) у зв’язку із закінченням строку контракту;
- 2) через хворобу – за рішенням медичної комісії про непридатність до служби в поліції;
- 3) за віком – у разі досягнення встановленого для нього цим Законом граничного віку перебування на службі в поліції;
- 4) у зв’язку зі скороченням штатів або проведенням організаційних заходів;
- 5) через службову невідповідність;
- 6) у зв’язку із реалізацією дисциплінарного стягнення у вигляді звільнення зі служби, накладеного відповідно до Дисциплінарного статуту Національної поліції України;
- 7) за власним бажанням;
- 8) у зв’язку з переходом у встановленому порядку на роботу до інших міністерств і відомств (організацій);

9) у зв'язку з прямим підпорядкуванням близькій особі;

9¹) у зв'язку з наявністю реального чи потенційного конфлікту інтересів, який має постійний характер і не може бути врегульований в інший спосіб;

10) у разі набрання законної сили рішенням суду щодо притягнення до відповідальності за вчинення адміністративного правопорушення, пов'язаного з корупцією, або кримінального правопорушення, а також рішенням суду про визнання його активів або активів, набутих за його дорученням іншими особами, або в інших, передбачених статтею 290 Цивільного процесуального кодексу України, випадках, необґрунтованими, та їх стягнення в дохід держави;

11) у зв'язку з набуттям громадянства або підданства іншої держави [2].

На нашу думку, положення цієї статті необхідно доповнити ще однією підставою для звільнення зі служби в поліції – за вислугою років служби в поліції. Оскільки на сьогодні звільнення зі служби в поліції для виходу на пенсію здебільшого здійснюється не у зв'язку з наявністю вислуги років служби в поліції, а за власним бажанням, що є не логічним.

Після звільнення зі служби в поліції поліцейський зобов'язаний дотримуватись антикорупційних обмежень, які мають на меті мінімізувати ризики виникнення конфлікту інтересів при переході поліцейського на іншу, не пов'язану з виконанням функцій держави чи місцевого самоврядування, роботу. У разі, якщо поліцейський не працевлаштовується на іншу роботу та перебуває на пенсії, антикорупційні обмеження після припинення служби в поліції для нього є формальними.

Загальні обмеження, пов'язані зі службою в поліції, визначені статтею 61 Закону України “Про Національну поліцію”, якою встановлено, що на поліцейських поширюються обмеження, визначені Законом України “Про запобігання корупції”, цим та іншими законами України [2].

Пунктом 1 частини першої статті 26 Закону України “Про запобігання корупції” визначено систему обмежень після припинення діяльності, пов'язаної з виконанням функцій держави, місцевого самоврядування щодо осіб, уповноважених на виконання функцій держави або місцевого самоврядування. Ці обмеження стосуються і звільнених зі служби поліцейських. Їм забороняється:

1) протягом року з дня припинення відповідної діяльності укладати трудові договори (контракти) або вчиняти правочини у сфері підприємницької діяльності з юридичними особами приватного права або фізичними особами – підприємцями, якщо ці особи, протягом року до дня припинення виконання функцій держави або місцевого самоврядування здійснювали повноваження з контролю, нагляду або підготовки чи прийняття відповідних рішень щодо діяльності цих юридичних осіб або фізичних осіб – підприємців;

2) розголошувати або використовувати в інший спосіб у своїх інтересах інформацію, яка стала їм відома у зв'язку з виконанням службових повноважень, крім випадків, встановлених законом;

3) протягом року з дня припинення відповідної діяльності представляти інтереси будь-якої особи у справах (у тому числі в тих, що розглядаються в

судах), в яких іншою стороною є орган, підприємство, установа, організація, в якому (яких) вони працювали на момент припинення зазначеної діяльності [1].

Наявність у Законі України “Про запобігання корупції” обмеження, передбаченого пунктом 1 частини першої статті 26, спрямоване на запобігання випадкам, коли особа, перебуваючи на посаді поліцейського, заздалегідь готує для себе робоче місце у підприємстві чи організації, які вона контролює, приймає щодо них рішення (ліцензії, дозволи тощо) чи іншим чином впливає на їх діяльність. Крім того, це обмеження запобігатиме необ’єктивності в діяльності поліцейських щодо попередження правопорушень, розкриття та розслідування злочинів та інших правопорушень.

Обмеження, передбачене пунктом 2 частини першої статті 26 Закону України “Про запобігання корупції”, спрямоване на запобігання недобросовісному використанню особою інформації, отриманої при виконанні службових обов’язків, у приватних інтересах, що може бути, наприклад, конфіденційною чи таємною інформацією, зокрема, слідчою чи службовою таємницею щодо матеріалів кримінальних проваджень, засобів, методів, суб’єктів проведення оперативно-розшукових заходів; сил, засобів та методики проведення спеціальних операцій щодо затримання злочинців, щодо охорони публічного порядку тощо. Адже не виключені випадки, коли, перебуваючи на службі в поліції, особа отримує певну офіційну службову інформацію, яка в подальшому може бути використана нею на користь майбутнього роботодавця або в процесі безпосереднього здійснення тієї чи іншої приватної практики.

Наступне обмеження, встановлене пунктом 3 частини першої статті 26 Закону України “Про запобігання корупції”, що полягає у забороні особам, які припинили службу, протягом року з дня припинення відповідної діяльності представляти інтереси будь-якої особи у справах (у тому числі в тих, що розглядаються в судах), у яких іншою стороною є орган, підприємство, установа, організація, в якому (яких) вони працювали на момент припинення зазначеної діяльності, сприятиме запобіганням недобросовісного використання колишнім поліцейським своїх зв’язків при здійсненні ним представницької діяльності, зокрема, в судах чи органах влади у якості адвоката або представника.

Крім зазначених видів антикорупційних обмежень науковець Луговий В.О. до системи антикорупційних обмежень для поліцейських, які звільнились зі служби в поліції, додає і фінансові обмеження. Так, він зазначає, що частиною другою статті 45 Закону України “Про запобігання корупції” передбачено правила щодо системи об’єктивного фінансового контролю за майновим станом поліцейських, які звільнились зі служби, зокрема: подання декларацій в електронній формі за період, не охоплений раніше поданими деклараціями, а також зобов’язання наступного року після припинення діяльності подавати декларацію особи, уповноваженої на виконання функцій держави або місцевого самоврядування, за минулий рік; комплекс перевірок декларацій Національним агентством з питань запобігання корупції; оприлюднення декларацій у спеціальному єдиному реєстрі; встановлення кримінальної та адміністративної відповідальності за порушення вимог фінансового

контролю; проведення стосовно поліцейських моніторингу способу їх життя з метою перевірки відповідності рівня життя задекларованим майну та доходам; встановлення обов'язку повідомляти Національне агентство з питань запобігання корупції про суттєві зміни у своєму майновому стані та про відкриття рахунків в установах банків нерезидентів [6, с. 170]. На нашу думку, ці фінансові обмеження мають власну специфіку. Вони реалізуються у фінансовій сфері шляхом активної поведінки суб'єкта, та реалізація даних фінансових обмежень багато в чому залежить від спеціальних державних органів, зокрема від Національного агентства з питань запобігання корупції, яке створює та забезпечує роботу реєстру декларацій, проводить перевірку змісту декларацій, здійснює контроль за своєчасністю декларування поліцейськими, які звільнились зі служби в поліції. Тому ці обмеження мають зовсім іншу природу, та їх не можна віднести до системи антикорупційних обмежень поліцейських, які припинили службу в Національній поліції України.

Отже, антикорупційні обмеження для поліцейських, які припинили службу в Національній поліції України, – це встановлені державою певні заборони до поліцейських, які припинили службу в Національній поліції, що мають прояв у тимчасовому обмеженні їх прав і свобод, з метою мінімізувати ризики виникнення конфлікту інтересів при переході поліцейського на іншу, не пов'язану з виконанням функцій держави чи місцевого самоврядування, роботу, та захистити інтереси держави і громадянського суспільства.

Ці антикорупційні обмеження мають певні ознаки:

а) це обов'язкові правила поведінки відповідних суб'єктів, що тимчасово обмежують їх права і свободи;

б) вони встановлені державою, зокрема, у Законі України “Про запобігання корупції”;

в) форма реалізації даних обмежень – пасивна поведінка, тобто утримання від певних дій чи невиконання певних дій, що заборонені законодавством, за недотримання яких передбачено покарання;

г) на відміну від усіх інших антикорупційних обмежень вказані обмеження стосуються не поліцейських, а осіб, які звільнені зі служби в поліції;

д) ці обмеження мають визначений строк дії, а саме один рік з моменту припинення служби. Такий відносно нетривалий строк є найбільш оптимальним, з огляду на неприпустимість встановлення надмірних обмежень для громадян, які звільнилися з державних органів чи органів місцевого самоврядування. З іншого боку, такий строк є достатнім аби усунути або значно послабити можливості особи недобросовісно використовувати своє попереднє службове становище;

е) мета цих обмежень – мінімізувати ризики виникнення конфлікту інтересів при переході поліцейського на іншу, не пов'язану з виконанням функцій держави чи місцевого самоврядування, роботу, та захистити інтереси держави і громадянського суспільства.

Міжнародний досвід свідчить про різноманіття підходів до попередження конфлікту інтересів у діяльності осіб, які припинили державну службу. Як правило, у більшості держав діють подібні до встановлених українським законодавством

обмежень стосовно осіб, які припинили державну службу. Однак, у кожній державі встановлені ті чи інші особливості дії таких обмежень. До прикладу, у таких державах, як Японія, Нідерланди, Туреччина, Сполучене Королівство Великої Британії та Північної Ірландії подібні обмеження діють упродовж двох років, водночас у Норвегії – упродовж шести місяців. У Канаді такі обмеження діють упродовж одного року для службовців і протягом двох років для міністрів, при цьому для вищих посадових осіб та працівників міністерств встановлено обмеження на здійснення лобістської діяльності упродовж п'яти років із дня припинення служби. У Франції функціонують комітети з етики, які надають консультації державним службовцям щодо сумісності із подальшою діяльністю у приватному секторі. Крім цього, французьке законодавство забороняє службовцю протягом п'яти років після припинення служби брати фінансову участь у діяльності приватних підприємств, які мали контакти з органом, у якому працювала особа [3].

Характерною особливістю української моделі антикорупційних обмежень для осіб, які припинили публічну службу, зокрема, службу в поліції, є те, що ці обмеження можуть тягнути за собою певні юридичні наслідки. Перелік юридичних наслідків за недотримання антикорупційних обмежень, визначених у Законі України “Про запобігання корупції”, не є вичерпним. Його можливо доповнити нормами інших законів України.

Так, порушення обмеження на укладання трудових угод та правочинів у сфері підприємницької діяльності може тягнути за собою правові наслідки у формі визнання відповідної угоди чи правочину недійсним. З метою вирішення питання припинення трудового договору (контракту) або визнання правочину недійсним, тільки Національне агентство з питань запобігання корупції є суб'єктом звернення до суду.

Що стосується порушення обмеження щодо представництва інтересів тієї чи іншої фізичної, юридичної особи, то у цьому випадку може йти мова про певні процесуальні наслідки. Якщо мало місце представництво інтересів у суді особою, що раніше перебувала на службі в поліції, то їй забороняється подальше представництво в даній справі або знову ж таки про недійсність досягнутих під час такого представництва домовленостей (наприклад, у випадку представництва інтересів у комерційних операціях тощо).

Незаконне розголошення або використання в інший спосіб особою у своїх інтересах інформації, яка стала їй відома у зв'язку з виконанням службових повноважень, тягне за собою адміністративну відповідальність у формі накладення штрафу від ста до ста п'ятдесяти неоподатковуваних мінімумів доходів громадян (ст. 172⁸ Кодексу України про адміністративні правопорушення) [4]. Суб'єктами адміністративної відповідальності за таке правопорушення є лише особи, які перебувають на службі. Згідно зі статистичними даними МВС України, за 2019 рік та 6 місяців 2020 року жодної особи не було притягнуто до адміністративної відповідальності за порушення, передбачені ст. 172⁸ Кодексу України про адміністративні правопорушення. Водночас це не завжди свідчить про те, що

не вчиняються такі адміністративні правопорушення, це може вказувати на не досить прискіпливе ставлення антикорупційних органів до виявлення порушень цього виду обмеження.

Крім того, порушення заборон, встановлених у пунктах 1–3 частини першої статті 26 Закону України “Про запобігання корупції”, тягне настання правових наслідків, передбачених статтями 65–69 цього Закону, а саме:

– дисциплінарну відповідальність особи, винної у вчиненні відповідного корупційного правопорушення або правопорушення, пов’язаного з корупцією (якщо судом до неї не застосовано покарання або стягнення у виді позбавлення права обіймати певні посади чи займатися певною діяльністю);

– відшкодування зазначеною особою завданих збитків, шкоди державі;

– скасування або визнання незаконними нормативно-правових актів, рішень, виданих (прийнятих) з порушенням вимог Закону України “Про запобігання корупції”;

– відновлення порушених прав фізичних та юридичних осіб, відшкодування їм завданих збитків, шкоди;

– конфіскацію або спеціальну конфіскацію незаконно одержаного майна [5, с. 224].

Отже, спираючись на аналіз чинного законодавства, можна стверджувати, що втілення системи антикорупційних обмежень для поліцейських, які звільнилися зі служби в поліції, має бути забезпечене високим рівнем доброчесності та правової свідомості таких осіб. Антикорупційні обмежувальні заходи передбачають підвищені вимоги до суб’єктів правозастосування, адже їх діяльність безпосередньо спрямована на захист прав і свобод людини і громадянина, забезпечення публічної безпеки та правопорядку. Незважаючи на те, що антикорупційні обмеження є способом втручання держави в сферу особистого життя поліцейського, що вийшов на пенсію, все ж це реальний засіб запобігання різним проявам антикорупційних зловживань та правопорушень. Впровадження та реалізація антикорупційних обмежень ефективно впливає на стан законності та правопорядку, а також забезпечення інтересів держави та громадянського суспільства.

СПИСОК ВИКОРИСТАНИХ ДЖЕРЕЛ

1. Про запобігання корупції: Закон України від 14 жовтня 2014 року. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/1700-18> (дата звернення: 21.10.2020).

2. Про Національну поліцію: Закон України від 2 липня 2015 року. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/580-19> (дата звернення: 21.10.2020).

3. Кухарук А. Антикорупційні обмеження щодо осіб, які припинили діяльність, пов’язану з виконанням функцій держави або місцевого самоврядування. URL: https://minjust.gov.ua/m/str_38636 (дата звернення: 20.10.2020).

4. Кодекс України про адміністративні правопорушення від 7 грудня 1987 року № 8073-X. Відомості Верховної Ради Української РСР (ВВР). 1984. № 51. Ст. 1122.

5. Науково-практичний коментар до Закону України “Про запобігання корупції” / наук. ред. М.І. Хавронюк. К.: Ваіте, 2018. 472 с.

6. Луговий В.О. Дотримання поліцейськими антикорупційних обмежень. Прикарпатський юридичний вісник. Вип. 1 (22). Т. 3. 2018. С. 167–171.

REFERENCES

1. On Prevention of Corruption: Law of Ukraine of October 14, 2014. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/1700-18> (Date of Application: 21.10.2020) [in Ukrainian].
2. On the National Police: Law of Ukraine of July 2, 2015. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/580-19> (Date of Application: 21.10.2020) [in Ukrainian].
3. Kukharuk, A. Antykoruptsiyni obmezhenya shchodo osib, yaki pryvynnyly diyal'nist', pov'yazanu z vykonannyam funktsiy derzhavy abo mistsevoho samovryaduvannya. URL: https://minjust.gov.ua/m/str_38636 (Date of Application: 20.10.2020) [in Ukrainian].
4. Code of Ukraine on Administrative Offenses of December 7, 1987 No 8073-X. Bulletin of the Verkhovna Rada of the Ukrainian SSR (VVR). 1984. No 51. Art. 1122 [in Ukrainian].
5. Naukovo-praktychnyy komentar do Zakonu Ukrayiny "Pro zapobihannya koruptsiyi". Scientific and Practical Commentary to the Law of Ukraine "On Prevention of Corruption" / scient. ed. Havronyuk M.I. K.: Waite, 2018. 472 p. [in Ukrainian]
6. Luhovyi, V.O. (2018) Dotrymannya politseys'kymy antykoruptsiynykh obmezhen'. "Police Compliance with Anti-Corruption Restrictions". Prykarpattya Legal Bulletin. Iss. 1 (22). Vol. 3. P. 167–171 [in Ukrainian].

UDC 351.74-057.75; 343.353

Khaliota Andrii,

Cand. Sci. (Law), Associate Professor,
Leading Researcher, State Research Institute Ministry
MIA Ukraine,
Kyiv, Ukraine,
ORCID ID 0000-0001-8505-0055

**ANTI-CORRUPTION RESTRICTIONS AFTER THE TERMINATION OF
SERVICE IN THE NATIONAL POLICE OF UKRAINE**

Research article reveals the issues of legal regulation of the application of anti-corruption restrictions to persons who have ceased service in the National Police of Ukraine.

The author has defined anti-corruption restrictions for police officers who have stopped serving in the National Police of Ukraine, as certain prohibitions established by the state for police officers who have stopped serving in the National Police, who have a manifestation of a temporary restriction of their rights and freedoms, in order to minimize the risks of a conflict of interest during the transition a police officer for other work, not related to the performance of the functions of the state or local government, and to protect the interests of the state and civil society.

The author identified specific signs of anti-corruption restrictions: a) these are mandatory rules of conduct for the relevant subjects, temporarily limiting their rights and freedoms; b) they are established by the state, in particular, in the Law of Ukraine "On the prevention of corruption"; c) the form of implementation of these restrictions - passive behavior, that is, refraining from certain actions or failure to perform certain actions prohibited by law; d) unlike all other anti-corruption restrictions, these restrictions apply not to police officers, but to persons dismissing from

© Khaliota Andrii, 2021

DOI (Article): [https://doi.org/10.36486/np.2021.1\(51\).17](https://doi.org/10.36486/np.2021.1(51).17)

Issue 1(51) 2021

<http://naukaipravohorona.com/>

police service; e) these restrictions must be valid for a certain period, namely one year from the date of separation from service. Such a relatively short period is the most optimal given the inadmissibility of establishing excessive restrictions for citizens released from state bodies or local self-government bodies. On the other hand, such a period is sufficient to eliminate or significantly weaken the person's ability to use his previous official position in bad faith; f) the purpose of these restrictions is to minimize the risks of a conflict of interest when a police officer is transferred to another job that is not related to the performance of state or local government functions, and to protect the interests of the state and civil society.

A characteristic feature of the Ukrainian model of anti-corruption restrictions for persons who have terminated their civil service, in particular the police service, is that these restrictions may entail certain legal consequences provided for by the current legislation.

Keywords: anti-corruption restrictions, bans, financial restrictions, police officer, termination of police service, offenses related to corruption.

Отримано 18.03.2021